

Polska Akademia Nauk i jej ludzie

75-lecie PAN

Jacek Kuźnicki

24 06 2026

Polska Akademia Nauk obecnie

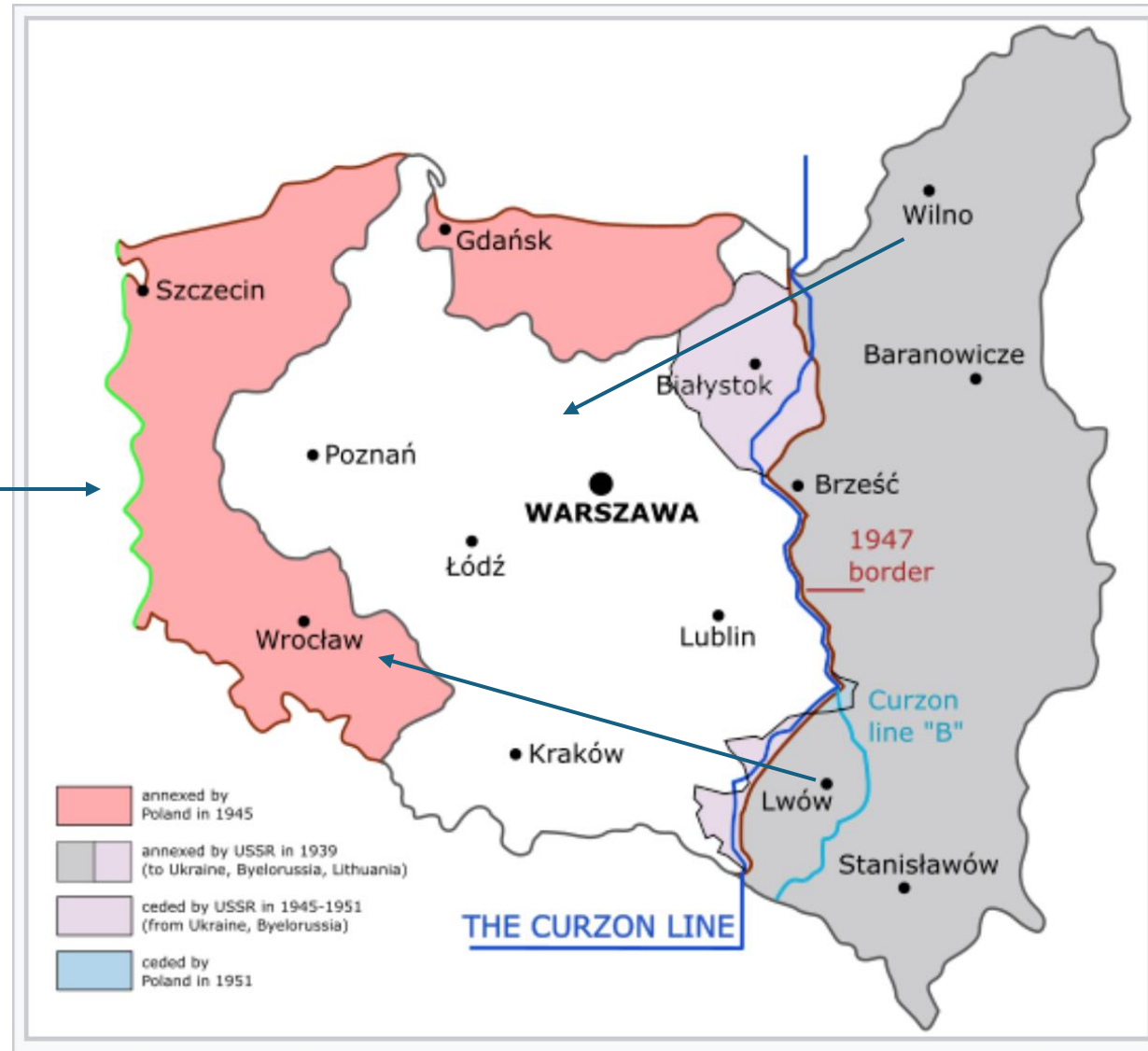
- 320 członków krajowych
- 69 instytutów
- 4400 naukowców
- 35 członków Ak. Młodych Uczonych
- 160 członków zagranicznych
- 71 komitetów naukowych
- 9 oddziałów regionalnych
- 6 stacji zagranicznych
- Wielu pracowników administracji

1939 r. Róg Pałacu Staszica
przy Krakowskim Przedmieściu

Polska po II wojnie światowej

Stare i nowe granicy Polski w 1945 r.

I Kongres Nauki Polskiej - 1951 rok

Powołanie komitetu organizacyjnego PAN

Pierwsze władze PAN

Jan Dembowski
(1952-1955, 1955-1957)

Kazimierz Nitsch
(1952-1955, 1955-1957)

Wacław Sierpiński
(1952-1955, 1955-1957)

Witold Wierzbicki
(1952-1955, 1955-1957)

Prezes, prof. UŁ
dr w 1920 na UW

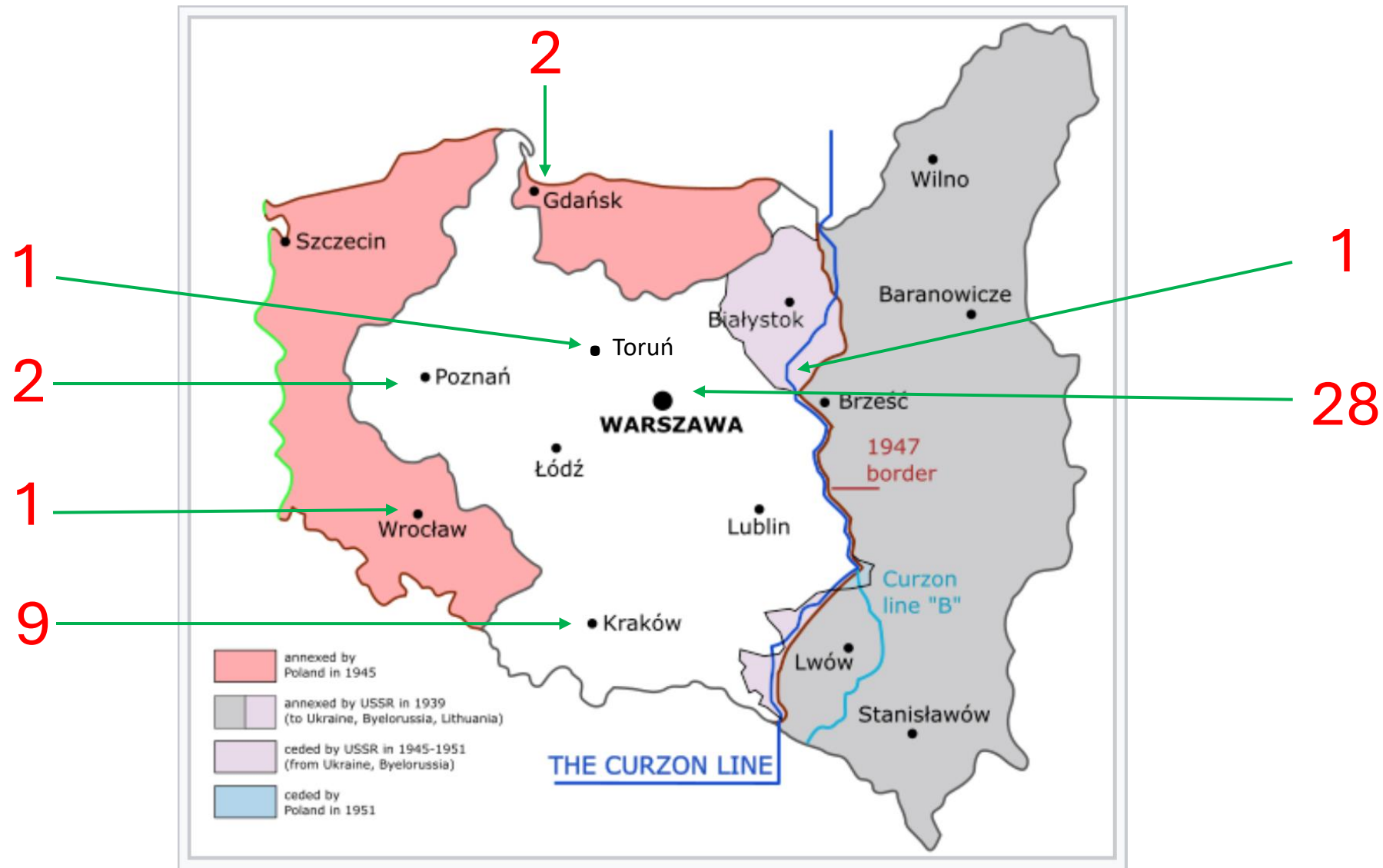
prezes PAU

prezes TNW
prof. UW

prezes ANT
prof. PW

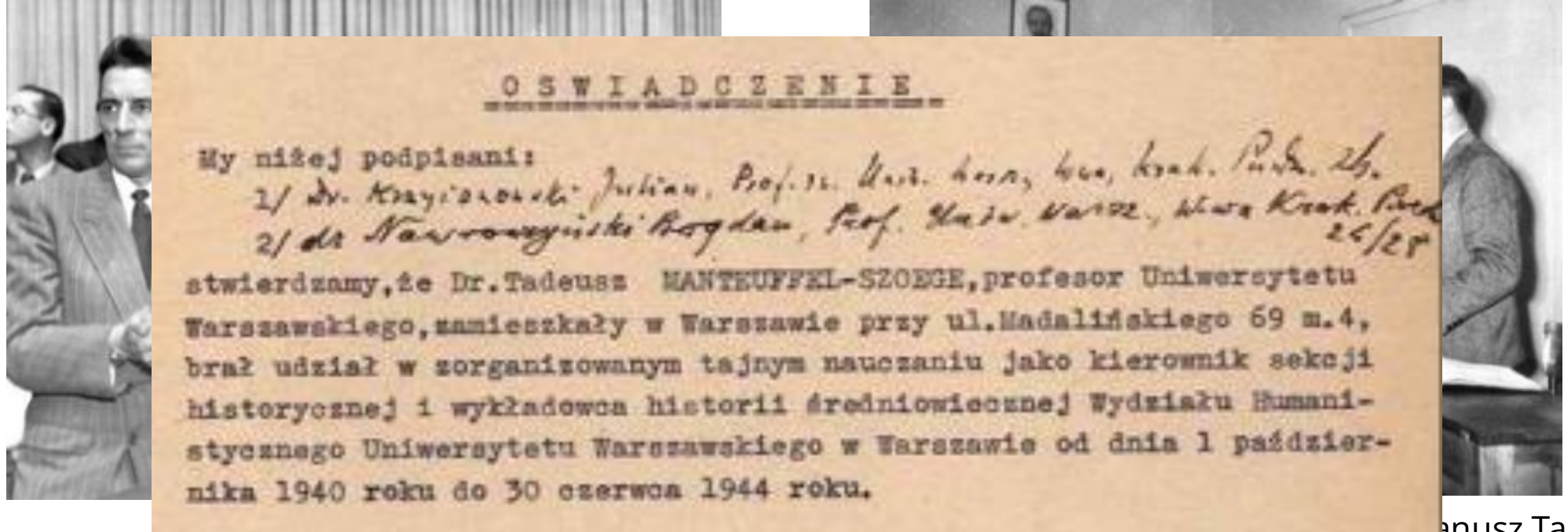
Pierwsze Prezydium PAN to 22 profesorów z uczelni,
w tym 5 rektorów, spośród 148 członków PAN.

W latach 1952-56 powstały 44 jednostki PAN.

Prof. Tadeusz Manteuffel

dyrektor Instytutu Historii PAN od stycznia 1953 r.

Piotr Joliot, Irena Joliot-Curie i Tadeusz Manteuffel
w czasie I Kongresu Nauki Polskiej, 1951

Archiwum PAN, Zbiór Fotografii, XXVIII-140

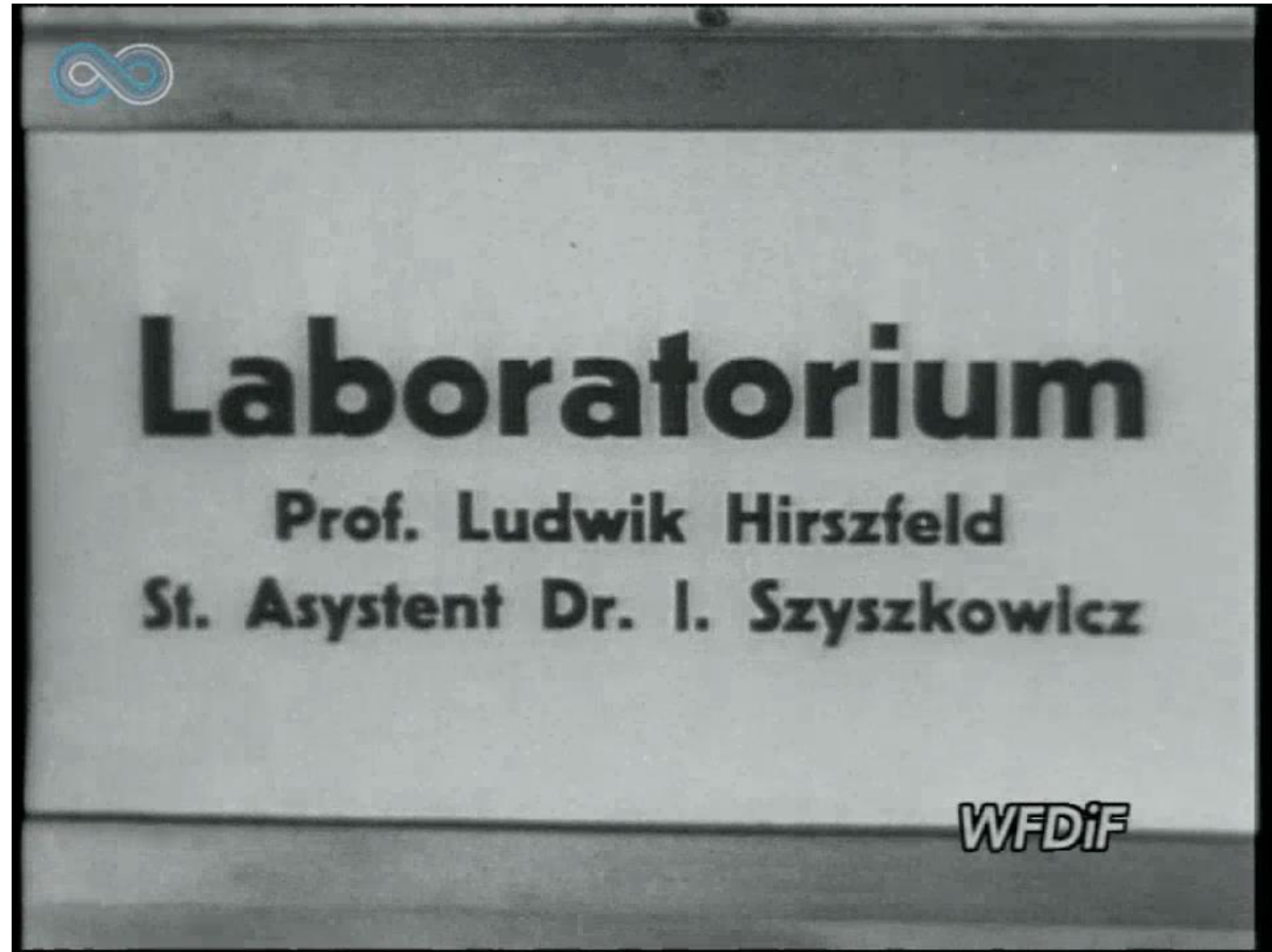
Z grupą studentów w 1955, od lewej: Janusz Tazbir,
Benedykt Zientara, Jan Molenda, Antoni Mączak, Julia
Tazbirowa, Henryk Samsonowicz, Tadeusz Manteuffel

Muzeum Uniwersytetu Warszawskiego, 132

Prof. Ludwik Hirszfeld, twórca Instytutu Immunologii i Terapii Doświadczalnej PAN

Lekarz, Immunolog i mikrobiolog
Doktorat z medycyny w wieku 23 lat

Prof. Władysław Dziwulski i Prof. Wilhelmina Iwanowska
Twórcy Zakładu Astronomii PAN w Piwnicach k/Torunia
(obecnie Centrum Astronomiczne im. Mikołaja Kopernika PAN)

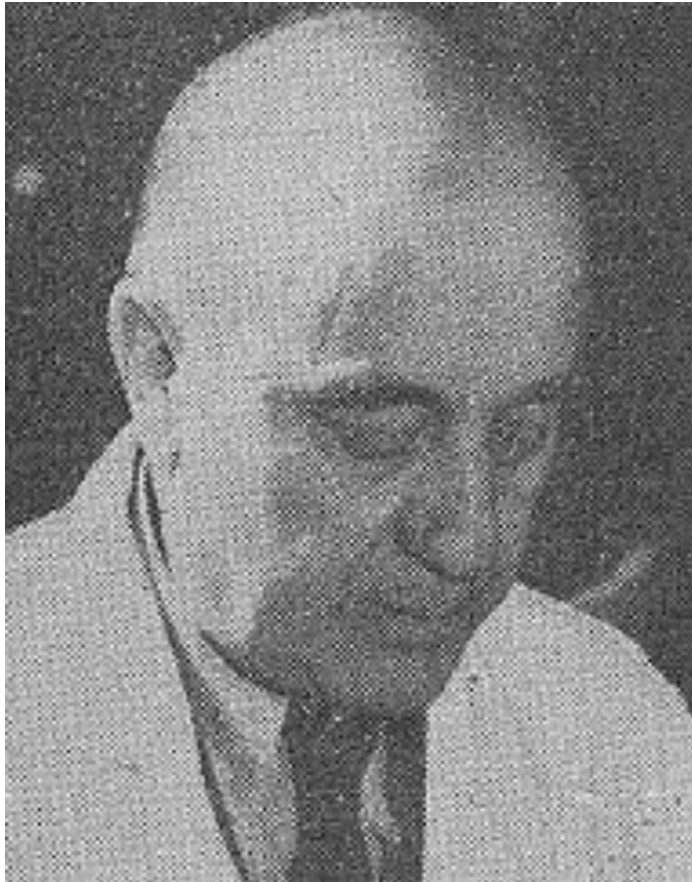
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

[Mistrzowie PAN: Jak prof. Iwanowska powiększyła Wszechświat - Academia PAN](#)

Astrograf Drapera
wypożyczony
z Harvardu w 1947 r.

Prof. Witold Stefański, Zakład Parazytologii PAN (1952)

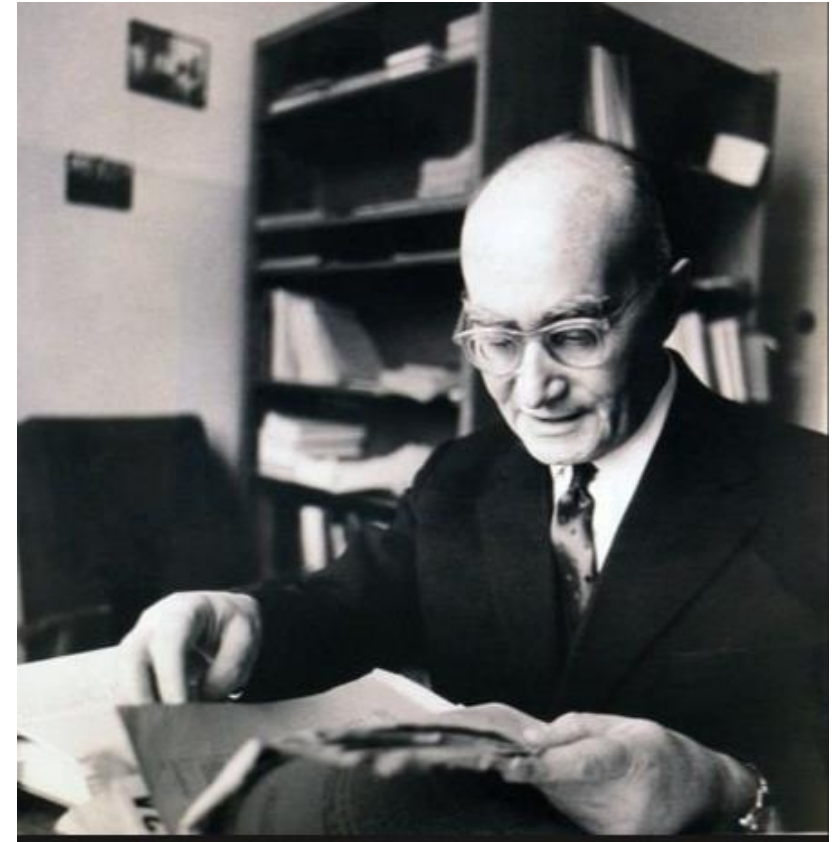

W 1980 Zakład został przekształcony
w Instytut Parazytologii PAN.

Instytut rozwiązano w 2023 r.

Instytut Biologii Doświadczalnej im. M. Nenckiego PAN

Prof. Jerzy Konorski,
neurofizjolog, uczeń Pawłowa
dyrektor Nenckiego od 1968 r.

Prof. Władysław Szafer, twórca Zakładów w Krakowie: Ochrony Przyrody i Botaniki, od 1956 Instytutu Botaniki PAN

Przyczynił się do
powstania Parków
Narodowych m.in.
Białowieskiego,
Ojcowskiego,
Świętokrzyskiego
i Tatrzańskiego.

Wiceprezes PAN 1957-61

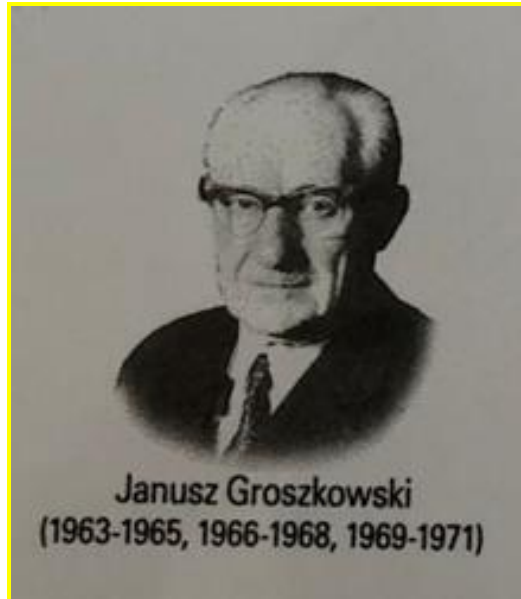

Instytut Botaniki im. Władysława Szafera PAN

By Zygmunt Put Zetpe0202, [via Wikimedia Commons](#)

Prezesi PAN w latach 1963-1983

Janusz Groszkowski

1922 inż.

1928 doktorat

1939-41 AK we Lwowie

1942-44 tajne komplety
w Warszawie

1945-46 prof. Polit. Łódzkiej

Poznań
1956

Gdańsk
1970

Radom
1976

Gdańsk
1980

Fragment raportu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych dla KC PZPR w 1984 r.

„Zdominowane przez wrogie elementy, środowisko PAN jest w istocie bardzo liczącym się zapleczem teoretycznym i programowym opozycji politycznej w Polsce.”

PAN jako ostoja dla antykomunistycznej opozycji

Stefan **Amsterdamski**,

Grzegorz **Boguta**, Mirosław **Chojecki**

Szczęśny **Detloff**,

Wacław **Gajewski**, Władysław **Kunicki-Goldfinger**,

Karol **Modzelewski**, Andrzej **Paczkowski** i wielu innych.

Prof. Stefan **Amsterdamski** i prof. Andrzej **Paczkowski**

Filozof i socjolog nauki
Usunięty z UŁ w 1968 r.
Instytut Historii Nauki PAN (1970)
Internowany w 1981 r.
Instytut Filozofii i Socjologii PAN

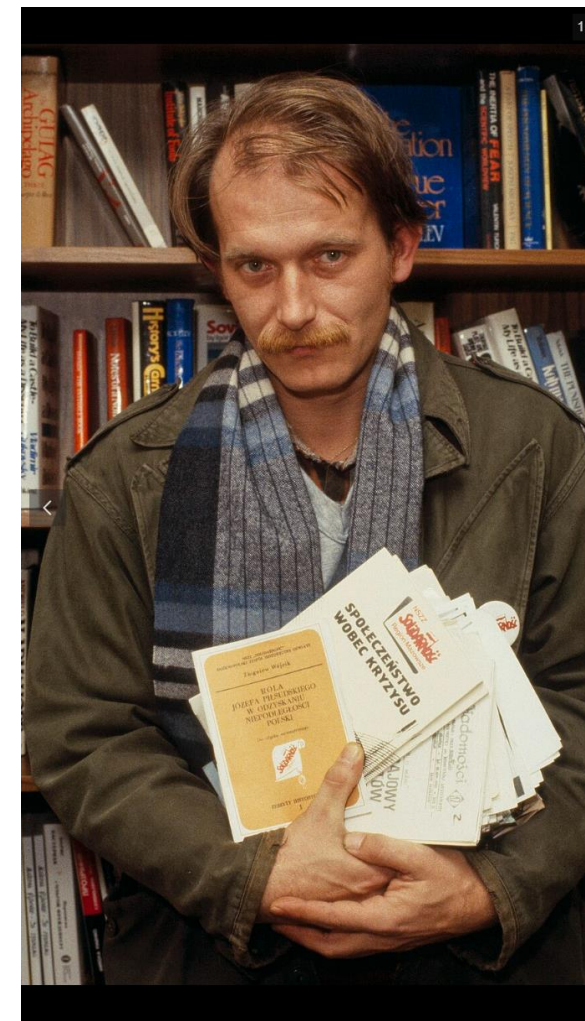
Historyk, alpinista, działacz KOR
Karnie przeniesiony z IBL PAN do Biblioteki
Narodowej z zakazem druku
Od Sierpnia '80 w Instytucie Historii PAN

Grzegorz Boguta (IBB PAN) i Mirosław Chojecki

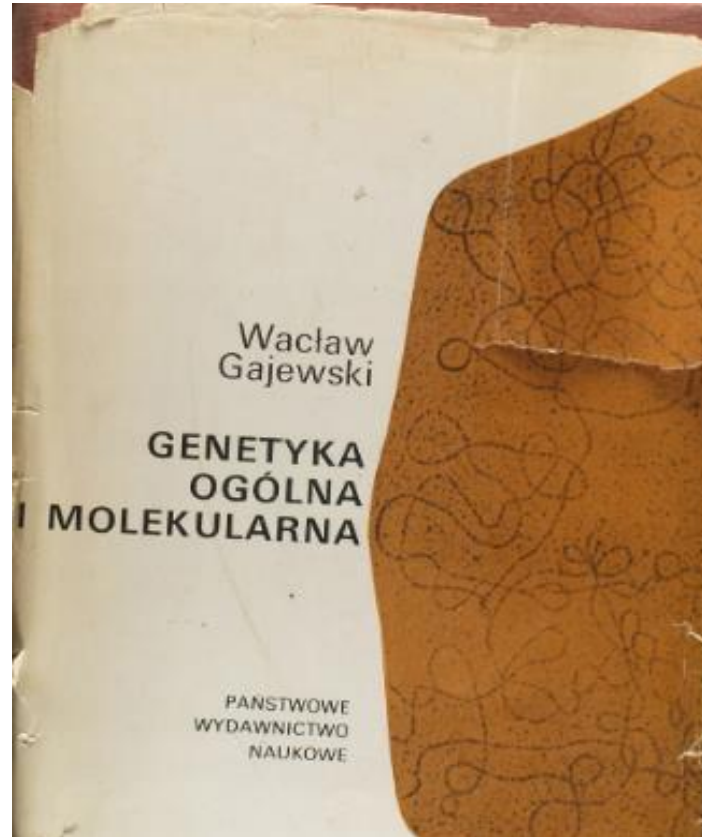
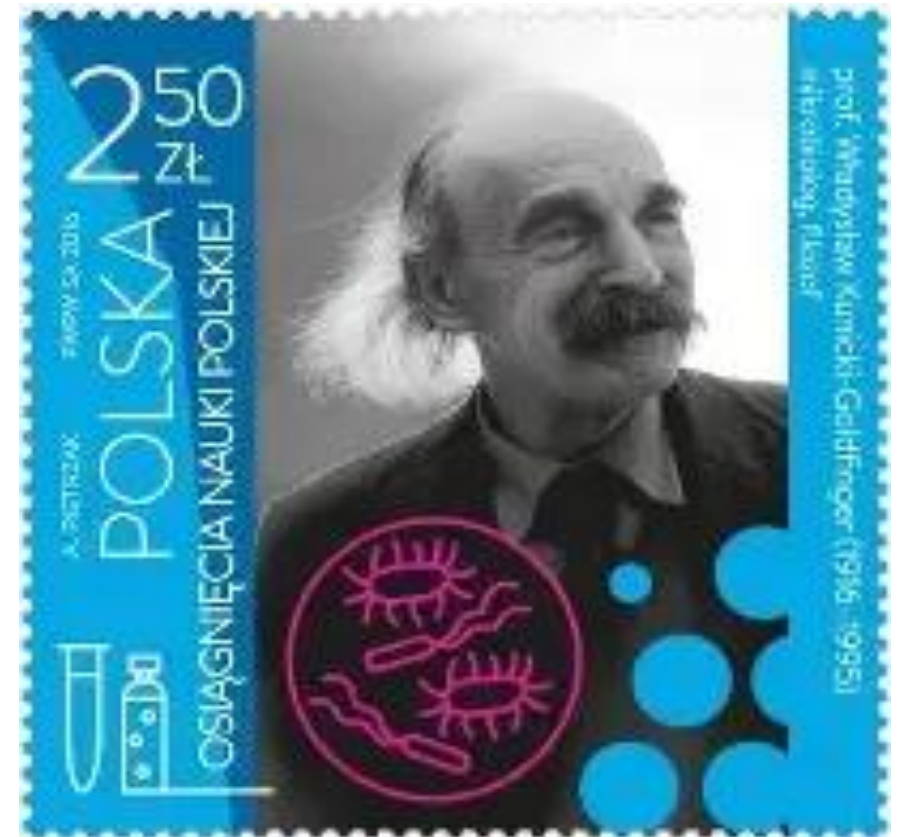
Wydawcy pism „drugiego obiegu”
Niezależnej Oficyny NOWA

Niezależna Oficyna Wydawnicza NOWA

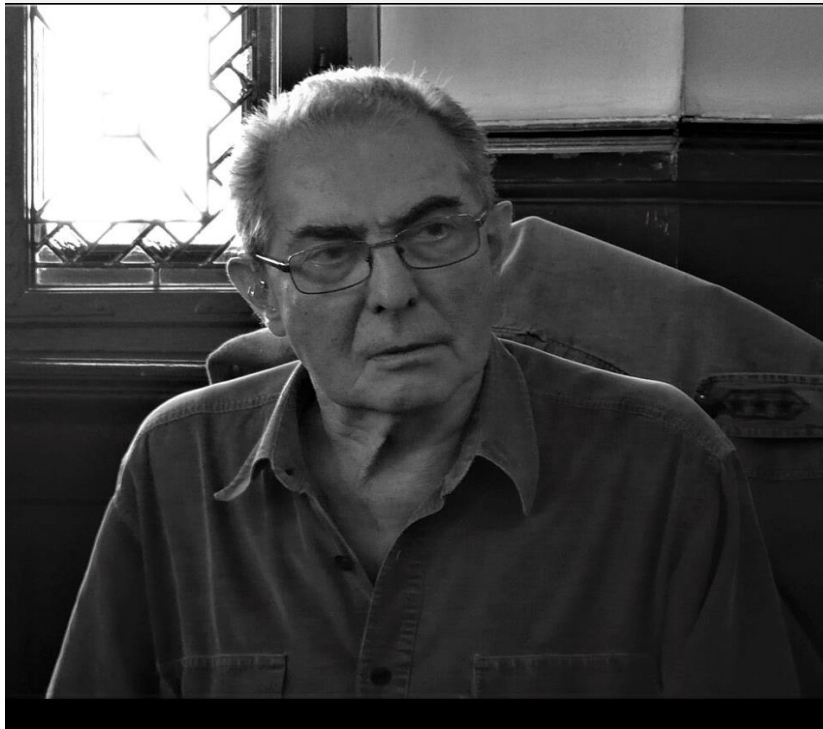

Profesorowie Wacław **Gajewski** (w PAN od 1958) i Władysław **Kunicki-Goldfinger** (w PAN od 1965)

Członkowie PAN, których w grudniu 1981 r. nakazano internować.

Profesorowie Karol **Modzelewski** i Szczęsny **Detloff**

Historyk, internowany i więziony w PRL
współpracował z Jackiem Kuroniem
Prof. Uniw. Wrocławskiego (1992-94)
i Warszawskiego (1994–2019)
Członek **rzeczywisty**, **wiceprezes PAN** (2007–10)

Historyk sztuki, duchowny katolicki
Profesor Uniwersytetu Poznańskiego
1918-1953 i 1955-1958
Członek **tytułarny PAN** (1952)
i **rzeczywisty** (1957)

Prof. Jan Kielanowski – „uczony wierny prawdzie”

Był absolutnie patriotą niepodległej Polski, przebijająca przez niego „dawnych Polaków duma i szlachetność”. I był przekonanym demokratą. Dobrze poznałem Kielanowskiego, oczywiście była między nami różnica wieku i zasobu kulturalnego, którego on był nosicielem, a także wzajemne poważanie. Nie była to kumpłowska relacja jak z Jackiem Kuroniem, ale była między nami wielka sympatia i otwartość na drugiego człowieka.

Adam Michnik

Członkowie KOR w 1978 r.
Jan Kielanowski,
Andrzej Celiński, Jan Józef Lipski

Prof. SGGW. Twórca Instytutu Fizjologii i Żywienia Zwierząt PAN w Jabłonie.
Opracował stosowaną do dziś słynną formułę żywienia zwierząt gospodarskich.

Członek PAN od 1961 r.

Członek KOR, r., inwigilowany przez służbę bezpieczeństwa do śmierci w 1989 r.

Niektóre osiągnięcia ludzi PAN przed 1989 r.

August Dehnel, Małgorzata Krasińska, Zdzisław Pucek - Żubry w Białowieży

Zofia Kielan-Jaworowska - wyprawy na pustynię Gobi i dinozaury

Stanisław Siedlecki - stacja Polarna Hornsund, Spitsbergen

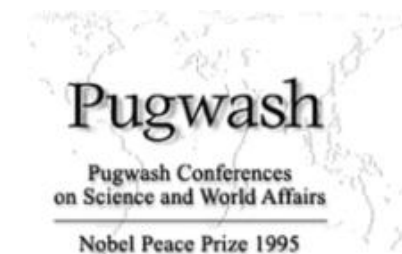
Stanisław Rakusa-Suszczewski - Stacja im. Arctowskiego, Antarktyda

Szczepan Pieniążek - nowe odmiany jabłoni

Maciej Nałęcz i Jan Rotblat – Pokojowa Nagroda Nobla dla PUGWASH

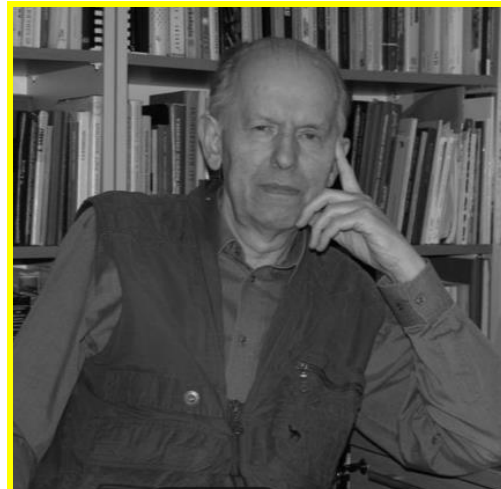
Profesorowie ratujący puszcę białowieską i żubra

W 1952 r. prof. August Dehnel założył w Białowieży Instytut Biologii Ssaków PAN i był jego dyrektorem.

Dr. w 1926 na UW. Jeniec niemiecki po 1939 r.

August **Dehnel**
w PAN od 1958 r.

Zdzisław **Pucek**
w PAN od 1986 r.
Dyrektor IBS (1966-99)

Małgorzata **Krasińska**
w Białowieży od 1961 r.

Prof. Zofia Kielan-Jaworowska

Członkini Szarych Szeregów
i sanitariuszka AK w Powstaniu

Kierownik i organizator wypraw na
pustyni Gobi w Mongolii (1963-1971)

Dyrektorka Instytutu Paleobiologii PAN
Członkini PAN
Nagroda FNP (2005)

Warszawski Krzyż Powstańczy (1985)
Krzyż Komandorski z Gwiazdą Orderu
Odrodzenia Polski (2002)

Prof. Stanisław **Siedlecki** założył stację na Spitsbergenie w 1957 r.

Instytut Geofizyki PAN prowadzi i koordynuje całoroczne badania i monitoring środowiska.

Prof. Stanisław Rakusa-Suszczewski

Polska Stacja Antarktyczna im. Henryka Arctowskiego

ANTARKTYCZNA HISTORIA POLSKI

OPOWIADA
PROF. STANISŁAW RAKUSA-SUSZCZEWSKI

Działa nieprzerwanie od 1977 r. Należy do najdłużej funkcjonujących laboratoriów w Antarktyce Zachodniej. Prowadzone są pomiary klimatyczne, geofizyczne i biologiczne.

Red. Karolina Głowacka Radio Naukowe

Stacja Antarktyczna im. H. Arctowskiego - obecnie

INSTYTUT
BIOCHEMII
I BIOFIZYKI
POLSKIEJ
AKADEMII NAUK

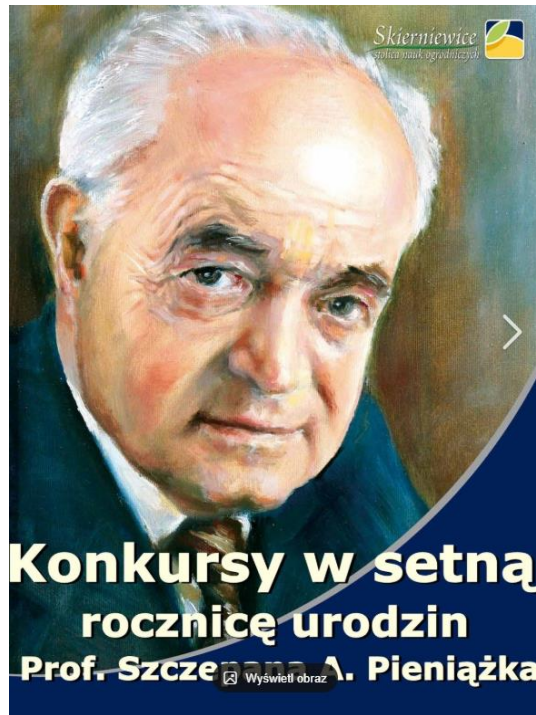
Dr. Agnieszka **Kruszewska**

Przewodnicząca COMNAP
(Council of Managers of National Antarctic Programs)

Prof. Szczepan **Pieniążek** – jabłka przez cały rok

Prof. nauk rolniczych, sadownik
W 1946 r. wrócił z USA do Polski
Prof. SGGW od 1946 do 1968 r.

Członek PAN od 1952 r.
Wiceprezes PAN w latach 1966-71

Ławeczka profesora Szczepana Pieniążka
na Rynku w Skierniewicach

Profesorowie Maciej Nałęcz, Jan Rotblat i PUGWASH

W 1962 r. stworzył
Instytut Automatyki PAN
i w 1975 r. Instytut
Biocybernetyki i Inżynierii
Biomedycznej PAN.

Członek PAN od 1967 r.

**Poznań
1956**

**Gdańsk
1970**

**Radom
1976**

**Gdańsk
1980**

**1989
Warszawa**

Lata 90te w PAN po odzyskaniu suwerenności

Prof. Aleksander **Gieysztor** ponownie
Prezesem PAN 1990-1992

Wiceprezesi PAN (1990-1992):

Leszek Kuźnicki – Sekretarz Naukowy

Adam Bielański

Władysław Findeisen

Roman Ney

1939 ranny na Lubelszczyźnie
1940 AK w Warszawie; 1942 – doktorat
od 09 1944 jeniec oficerski w Niemczech

Lata **1990-1998** - nadzieje, plany i wyzwania

Leszek Kuźnicki Prezesem PAN

1993-1995

Wiceprezesa:

Andrzej Wyczański – Sekretarz

Adam Bielański

Zbigniew Radwański

Leszek Kuźnicki Prezesem PAN

1996-1998

Wiceprezesa:

Mirosław Mossakowski - Sekretarz

Włodzimierz Ostrowski

Marian Truszczyński

Niektóre sukcesy PAN lat 90-tych

- Skuteczna obrona PAN przed likwidacją
- Dwukrotne zwiększenie powierzchni placówek PAN
- Przyjęcie PAN do ESF i ALLEA
- Odzyskanie praw do stacji w Wiedniu i Paryżu
- Włączenie się w upowszechnianie nauki
- Rozpropagowanie spraw etyki w nauce
- Nowa ustawa o PAN

Podpisanie nowej ustawy o PAN w 1997 r.

Uroczysty moment podpisania przez Prezydenta RP Aleksandra Kwaśniewskiego ustawy o PAN z dnia 25 kwietnia 1997 r., Pałac Prezydencki 15 czerwca 1997. Stoją od lewej: Zbigniew Gertych, Zbigniew Radwański, Mirosław Mossakowski, Marian Truszczyński i Leszek Kuźnicki.

Aleksander Kwaśniewski
20.6.97

Leszek Kuźnicki

**POLSKA AKADEMIA NAUK
1952–1998**

Zamierzenia i realizacja

Warszawa 2018

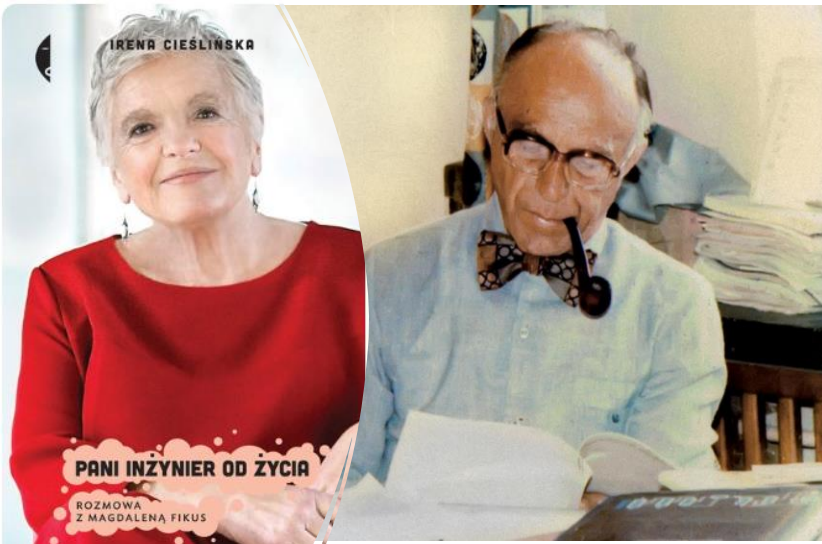
Upowszechnianie nauki – wspólna sprawa

Festiwal Nauki

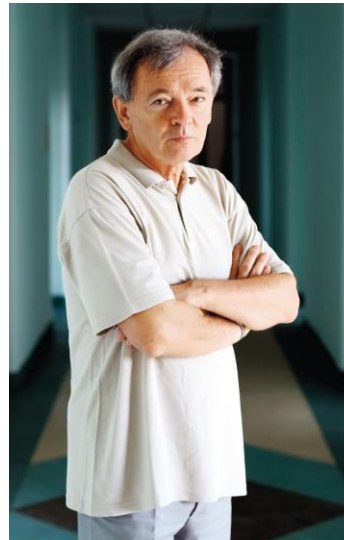
Coroczna impreza od 1997 r.

Porozumienie Rektorów UW, PW i prezesa PAN

Centrum Nauki Kopernik
działa od 2010 r.

Inicjatorzy: Profesorowie
Magdalena **Fikus**, IBB PAN
i Dawid **Shugar** UW i IBB
PAN

Dyrektorzy Festiwalu Nauki z UW:
Maciej
Geller
1997-2013

Zuzanna
Toeplitz
od 2014

Prof. Łukasz **Turski**
Pomysłodawca
z Centrum Fizyki
Teoretycznej PAN

PAN jako propagator etyki w nauce

Komitet Etyki w Nauce przy Prezydium PAN
opublikował w 1994 r. "Dobre obyczaje w nauce" -
zasady i wytyczne dotyczące etyki w badaniach naukowych.

Komisja do Spraw Etyki
w Nauce przy PAN
działa od 2011 r.

Prof. Andrzej **Górski**,
przewodniczący z Instytutu
Immunologii i Terapii
Doświadczalnej PAN

Od 2003 r. warsztaty laboratoryjne typu *hands-on* - IIMCB, Nencki PAN, IBB PAN, Wydział Biologii UW

5 500 nauczycieli
120 000 uczniów

Przykładowe tematy zajęć:

- Zobacz DNA
- Histologia
- Kryminalne zagadki BioCEN
- Misja Sokaris
- Czy Cykl Krebsa jest okrągły?

Prezesi PAN działający w ramach ustaw z 1997 r. i 2010 r.

Mirostaw
Mossakowski
1999-2002

p.o. Jerzy
Kołodziejczak
2002-2003

Andrzej **Legocki**
2003-2006

Michał **Kleiber**
2007-2010
2011-2014

Jerzy **Duszyński**
2015-2018
2019-2022

Obecnie: Marek **Konarzewski** 2023-2026

PAN jest instytucją nastawioną na doskonałość naukową

- Naukowcy z PAN publikują tak, że Akademia jest polskim liderem wg Nature Index i rankingu SCImago.
- 17 instytutów PAN ma kategorię A+ i A w 40 dyscyplinach.
- Pracownicy z PAN otrzymali 1/3 Nagród FNP.
- 24 granty ERC na 109 w Polsce są realizowane w PAN.

PAN to dobra wizytówka nauki w Polsce.

PAN współcześnie

Instytuty

Oddziały

Stacje zagraniczne

Umiędzynarodowienie

Współpraca z przemysłem obronnym

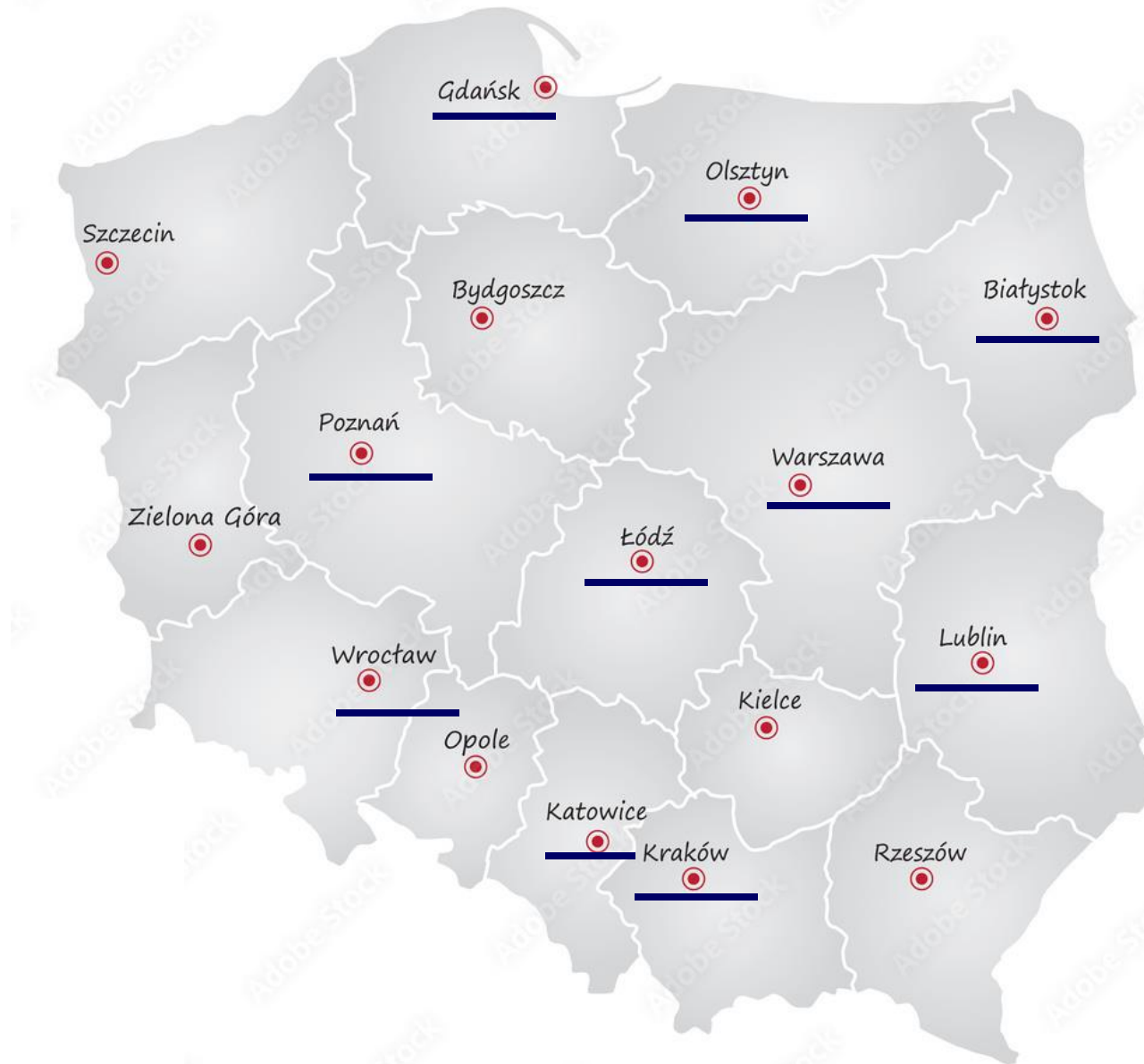
Badania kosmosu

Popularyzacja wiedzy

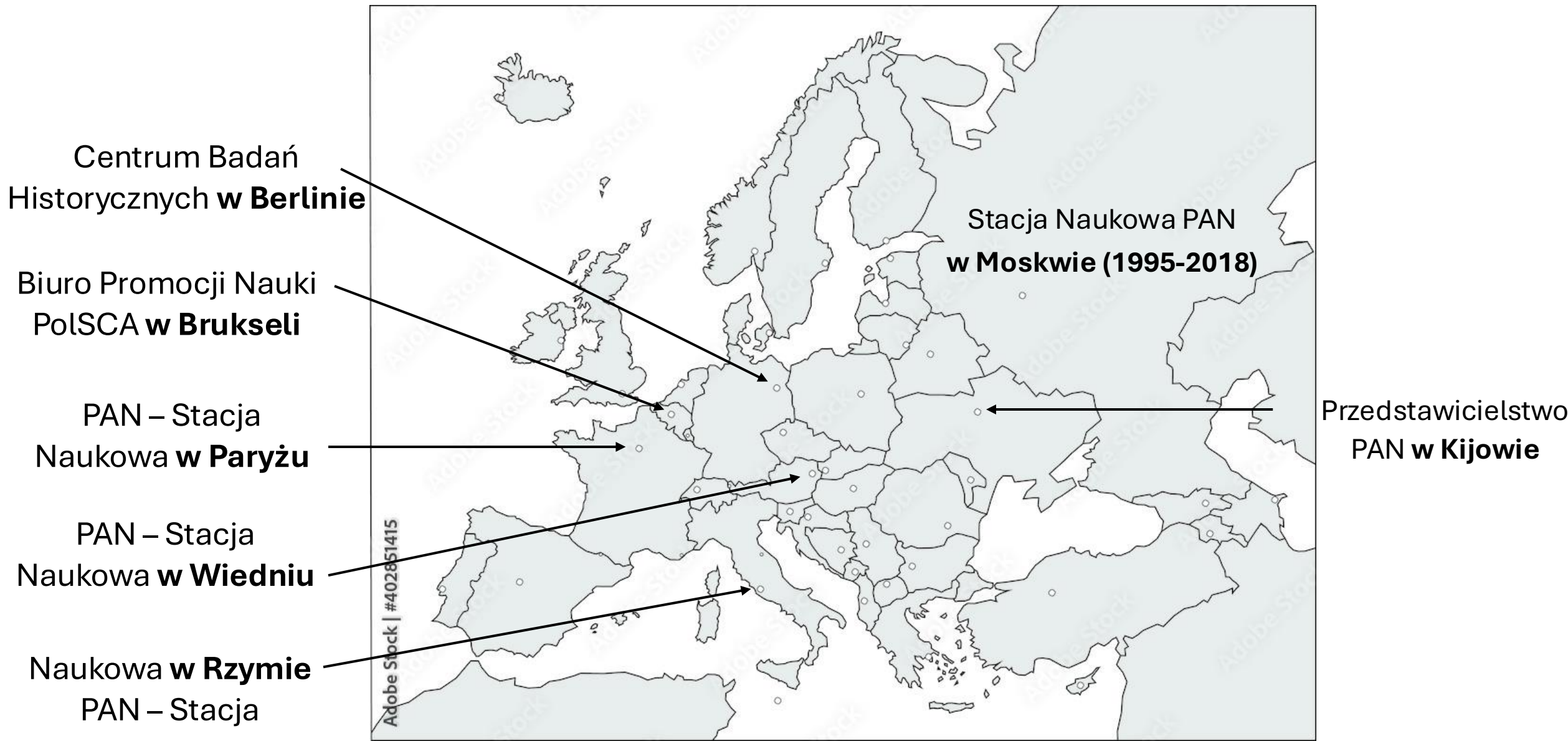
Wydziały PAN i dyrektorki instytutów

W Akademii funkcjonuje 10 Oddziałów regionalnych

6 zagranicznych jednostek PAN

Umiejdzynarodowienie nauki w PAN

Biuro Promocji Nauki "PolSCA"
Polskiej Akademii Nauk w Brukseli
reprezentuje całe środowisko
i instytucje naukowe w Polsce
oraz dba o ich wizerunek i interesy!

Uczestnictwo w ponad 60 organizacjach
międzynarodowych i współpraca z 70
instytucjami partnerskimi z Europy, Azji,
Ameryki Północnej i Afryki.

W instytutach PAN:
38% doktorantów jest z zagranicy
8% to zagraniczni naukowcy z dr

Wsparcie dla ukraińskich studentów i naukowców

- 355 naukowców z Ukrainy objętych pomocą indywidualną
- 88 naukowców z Ukrainy finansowanych w ramach 18 projektów (budżet ponad 8 mln USD z zagranicy w tym NAS USA)
- 40 mln PLN od innych zagranicznych sponsorów
- 15 wydarzeń naukowych i popularno-naukowych w Ukrainie od 2022 r.
- udział 700 naukowców z Ukrainy w szkoleniach zorganizowanych przez PAN
- 28 jednostek PAN było zaangażowane w doraźne działania pomocowe.

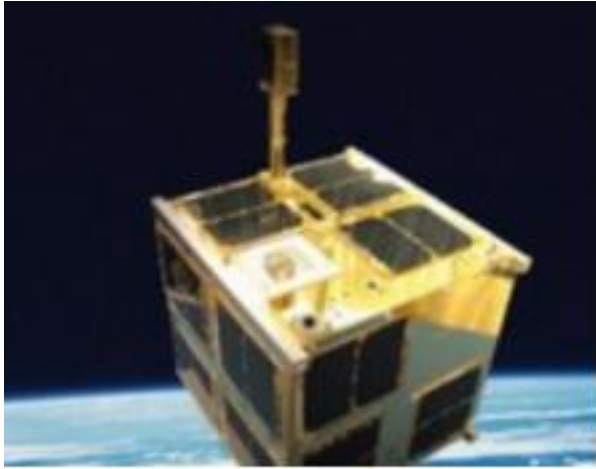
Odpowiedź PAN na wyzwania współczesnego pola walki - BASIA Bierny Aerostatyczny System Informacyjno-Analityczny

Firmy XY Sensing i Adaptronica,
Centrum Badań Kosmicznych PAN, Politechnika Rzeszowska,
Instytut Podstawowych Problemów Techniki PAN

PAN i badania kosmosu w Polsce

**Centrum Astronomiczne
im. Mikołaja Kopernika
PAN**

Dawny Zakład
Astronomii PAN
w Toruniu

**Centrum Badań
Kosmicznych PAN
w Warszawie**

W 2014 r. powołano POLSA
- Polską Agencję Kosmiczną

a w 2021 r. Sieć
Uczelni Kosmicznych

ACADEMIA – portal Polskiej Akademii Nauk

Redaktor naczelny prof. Dariusz **Jemielniak**, wiceprezes PAN

[/ Środowisko i klimat](#)

Dżem, lemoniada i osa. Poradnik pokojowego współlistnienia

Artykuł [/ Medycyna i zdrowie](#)

Jak zachować autentyczność: ukryta walka z podrabianą żywnością

Artykuł [/ Medycyna i zdrowie](#)

Od bobu po jedzenie przyszłości: naukowcy stawiają na białka roślinne dla dobra planety

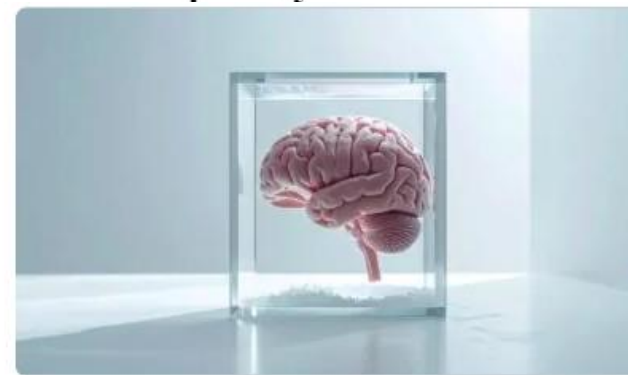
Artykuł [/ Aktualności PAN, Społeczeństwo i kultura](#)

Prof. Węcowski: Spór o język w humanistyce to fałszywy problem

Artykuł [/ Nauka i odkrycia](#)

Czy w mięsie kurczaka są antybiotyki? Fakty zamiast mitów

Artykuł [/ Medycyna i zdrowie](#)

Naukowcy zatrzymali rozpad mózgu po śmierci

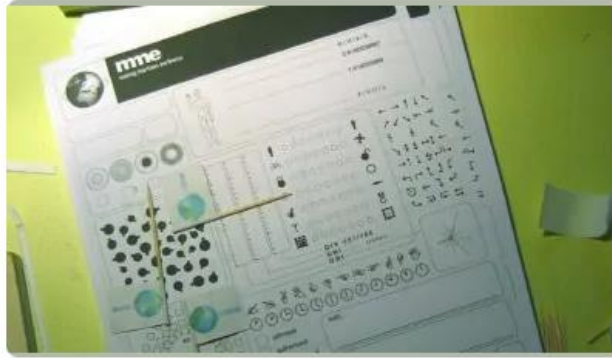
ACADEMIA - Portal Polskiej Akademii Nauk

Redaktor prowadząca Agata **Kaźmierska**, PAN

Artykuł / [Medycyna i zdrowie](#), [Nauka i odkrycia](#)

Granice eksperymentu. Etyka badań przedklinicznych

Artykuł / [Aktualności PAN](#), [Społeczeństwo i kultura](#)

Badania społeczne pod lupą etyki

Artykuł / [Medycyna i zdrowie](#), [Nauka i odkrycia](#)

Biologia długowieczności. Ile życia zapisane jest w genach

/ [Nauka i odkrycia](#)

Mózg, nauka i Warszawa.
Prof. Kaczmarek o nowym oddziale
PAN

Artykuł / [Nauka i odkrycia](#)

Starcia gigantów uchwycone z powietrza

/ [Społeczeństwo i kultura](#)

Moda wraca co 20 lat. Teraz nauka
to potwierdza

Młodzież przyszłością PAN i nauki w Polsce

W 1976 r. Prof. **Kilanowski** wystąpił skutecznie do władz w obronie studentów. I tak do nich napisał: „... wystąpieniem Swoim dali Koledzy wyraz poglądom, nurtującym również kręgi starszych obywateli, przede wszystkim zaś okazali bezkompromisowość etyczną i odwagę. Cechy te były u młodzieży zawsze wysoko cenione, wzbudzają one w starszym społeczeństwie otuchę i umacniają wiarę w przyszłość.”

27 maja 2026 r. odbyła się w Warszawie manifestacja pt.: **3% dla nauki – 100% dla Polski**

Plany i oczekiwania PAN

1. Nowa ustawa o PAN z projakościowym finansowaniem nauki!

2. Stworzenie Muzeum Historii Naturalnej.

1974 r.

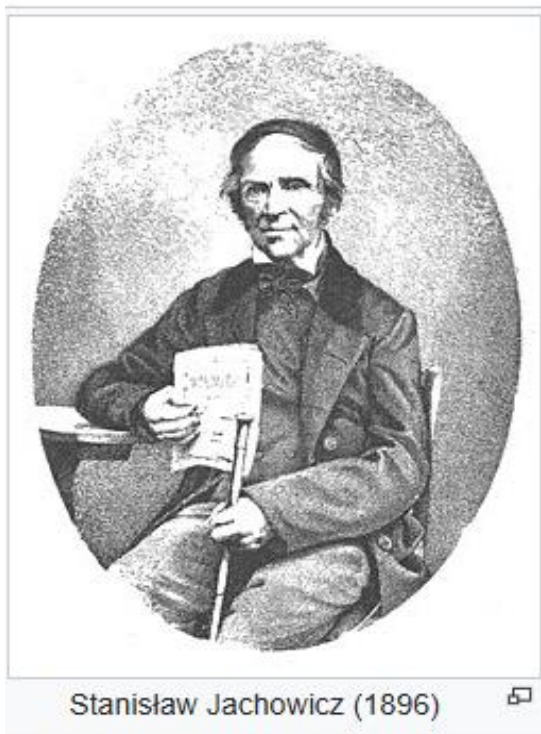
2026 r., Pałac Staszica w Warszawie.

Czego można życzyć Akademii z okazji jej jubileuszu?

Dostrzeżenie potencjału PAN i pełne z niego korzystanie dla rozwoju kraju!

Cudze chwalicie,
swego nie znacie,
Sami nie wiecie
co posiadacie.

Okrągły Stół dla Nauki Polskiej!

Dziękuję za uwagę!